

Тернопільський національний економічний університет

Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота

3

«Економічної теорії»

на тему: **«Економічне зростання національної економіки:**

динаміка та фактори впливу»

Студентки 2 курсу групи ОПД-21

напряму підготовки 6.030509

спеціальності «Облік та аудит»

Дзюрман Руслани Олександрівни

Керівник:

викладач Вірковська Анастасія Андріївна

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Члени комісії:

(підпис) _____
(прізвище та ініціали)

(підпис) _____
(прізвище та ініціали)

(підпис) _____
(прізвище та ініціали)

Зміст

Вступ.....	3
1. Теоретико-методологічні основи економічного зростання.....	5
2. Аналіз динаміки економічного зростання національної економіки.....	16
3. Шляхи забезпечення стабільного економічного зростання в Україні.....	27
Висновки.....	35
Список використаної літератури.....	37
Додатки	

Вступ

Актуальність теми. Економічне зростання - це збільшення обсягів реального ВВП в одному періоді порівняно з іншим, або зростання економічної могутності держави..

Економічне зростання є важливою економічною метою кожної країни. Збільшення обсягу продукції в розрахунку на душу населення означає підвищення рівня життя в країні. Економіка, яка зростає, може повніше задовольняти потреби людей і ефективніше розв'язувати соціально-економічні проблеми. Збільшення заробітків у ході економічного зростання створює можливості сім'ям і окремим особам отримувати додаткові матеріальні блага і послуги без відмови від споживання інших життєвих благ. Економічне зростання дає змогу країні боротися з бідністю та забрудненням довкілля без зниження наявного рівня споживання та скорочення інвестицій. Також створює можливості для скорочення робочого часу і збільшення часу відпочинку й дозвілля. Економічне зростання полегшує розв'язання проблеми обмеженості ресурсів й дає змогу нації зберігати державну незалежність.

Економічне зростання має важливіше значення ніж стабільність. Це пояснюється тим, що саме завдяки такому процесові з'являється більша можливість для вирішення соціально-економічних проблем як у межах держави, так і на міжнародному рівні, підвищується матеріальний добробут та рівень життя населення.

На сьогоднішній день в Україні виникає ряд перешкод, що стримують та уповільнюють економічне зростання. В першу чергу вони пов'язані з інституційним або громадським середовищем. Також поширені корупція, хабарництво, які погіршують умови для підприємницької та інвестиційної діяльності. Економічне зростання в умовах перехідної економіки є досить актуальною проблемою, оскільки головною метою економічного зростання є збільшення обсягів економічних благ, які сприяють покращенню життя населення, створенню стабільної сприятливої соціально-політичної ситуації в країні, підвищенню її міжнародного авторитету.

Отже, великою проблемою нашого часу є забезпечення стабільного економічного зростання в Україні та ефективного функціонування національної економіки.

У своїх дослідженнях багато науковців розглядають проблеми чинників та перспектив економічного зростання, зокрема такі як: О. В. Врублевська, І. Г. Русакова, В. А. Кашин та інші.

Мета роботи полягає в з'ясуванні та аналізі основних рис економічного зростання національної економіки, обґрунтуванні теоретичних засад економічного зростання, факторів впливу, типів та показників економічного зростання, виявлення тенденцій та особливостей його розвитку в Україні та шляхи забезпечення сталого економічного зростання національної економіки.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні завдання:

- 1) розкрити теоретико-методологічні основи економічного зростання;
- 2) проаналізувати динаміку економічного зростання національної економіки;
- 3) визначити шляхи забезпечення стабільного економічного зростання в Україні.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що на основі аналізу різнопланових джерел розглядається проблема економічного зростання національної економіки.

Об'єкт дослідження - сутність та закономірності економічного зростання в національній економіці.

Предмет дослідження - теоретичні і практичні проблеми економічного зростання та забезпечення стабільного економічного зростання в національній економіці.

Обсяг роботи становить 44 сторінки. У роботі представлено 5 таблиць та 4 рисунки. Під час виконання роботи було використано 21 джерело.

1. Теоретико-методологічні основи економічного зростання

Під економічним зростанням розуміють збільшення річного обсягу виробництва товарів та послуг. Основними показниками економічного зростання є ВВП, ВНД, ЧНП, НД та особистий дохід. При цьому в розрахунку використовуються тільки реальний ВВП та ВНД [6, с. 453].

Економічне зростання - це основний показник розвитку і добробуту будь-якої країни. Він є однією з головних макроекономічних цілей, досягнення якої зумовлене необхідністю випереджаючого зростання національного доходу порівняно зі зростанням чисельності населення для підвищення рівня життя в країні. Сутність економічного зростання полягає у розширеному відтворенні тих самих товарів і послуг з використанням незмінної технології.

Розрізняють два поняття: «економічний розвиток» та «економічне зростання».

Економічний розвиток - це перехід від одного стану економіки до іншого, коли у новому періоді не тільки збільшується виробництво тих самих товарів і послуг, що вже вироблялися раніше, а має місце й виробництво нових товарів і послуг з використанням нових технологій порівняно з минулим періодом [21]. Економічне зростання і економічний розвиток тісно взаємопов'язані. Проте економічне зростання може відбутися і за умов відсутності економічного розвитку, в той час як економічний розвиток без економічного зростання неможливий.

Економічне зростання є більш вузьким за змістом порівняно з економічним розвитком, адже розвиток економіки створює передумови для збільшення обсягів реального ВВП в одному періоді порівняно з іншим, або зростання економічної могутності держави. Економічне зростання становить зміст розвитку, є його складовою частиною. Якщо економічне зростання відбиває суто кількісні зміни в економіці, то економічний розвиток - це якісне економічне зростання [21].

На сучасному етапі є дві основні групи теорій економічного зростання: неокласична та кейнсіанська і неокейнсіанська.

Неокласична теорія передбачає, що ринкова економіка за своєю природою стабільна і має тенденцію до повної зайнятості. Вважається, що ціни факторів виробництва зберігають довгострокову гнучкість і відбувається заміщення факторів у відповідь на зміну їх ціни. А це приводить до зміни співвідношення між використаними факторами виробництва, що збільшує капіталомісткість. Цим саморегулюванням і забезпечується економічне зростання.

Кейнсіанська і неокейнсіанська теорії розглядають ринкову економіку як нестабільну за своєю природою. Умови, необхідні для підтримання рівноваги, на думку прибічників цих теорій, настільки складні, що вірогідність їх виконання дуже мала. Тому для забезпечення динамічної рівноваги потрібна регулююча роль держави [12, с. 361].

Головна мета економічного зростання - збільшення обсягів економічних благ, що сприяє поліпшенню життя населення, створенню стабільної сприятливої соціально-політичної ситуації в країні, підвищенню її міжнародного авторитету, зростання добробуту і збільшення національного багатства. Чим більше виробничий потенціал країни і чим вищі темпи економічного зростання, тим вище рівень і якість життя.

Економічне зростання вимірюється в натурально-речовій (асортименти товарів і послуг) і у вартісній (грошова оцінка товарів і послуг) формах.

Основними (базовими) джерелами економічного зростання є:

- пропозиція чинників виробництва;
- стан інфраструктури;
- зростання продуктивності чинників на основі технологічного прогресу, ділові стратегії і взаємодія фірм;
- фактори сукупного попиту (доходи і поведінка домогосподарств, зовнішні чинники);
- політика уряду [7, с. 496].

Вибір джерел економічного зростання передбачає необхідність кількісної визначеності взаємозв'язків між приростом ресурсів і приростом їх продуктивності з одного боку, та приростом обсягів національного

виробництва – з іншого. Цей зв'язок виражається у виробничій функції [1, с. 254].

Практика функціонування світового господарства свідчить, що в останній період на зростання ВВП більшою мірою впливають так звані "залишкові джерела" економічного зростання - наука, освіта, наукові розробки та продуктивність праці.

Сучасному етапу розвитку продуктивних сил властивий перегляд традиційних джерел економічного зростання та створення нової економіки - економіки знань. Зокрема, для України доцільно виокремити такі потенційні джерела економічного зростання:

- підвищення стандартизації та сертифікації вітчизняної продукції відповідно до міжнародних стандартів якості та її позиціонування на нових європейських і східних ринках;
- забезпечення подальшого відновлення місткості внутрішнього ринку для поширення інновацій;
- адаптація до нових факторних обмежень через використання екологічних нанотехнологій;
- відновлення стану відносної валютно-грошової та фінансової стабільності в контексті якісного впливу на економічну та соціальну динаміку;
- забезпечення реалізації конкурентних переваг України у сфері розвитку наноекономіки;
- забезпечення випереджального розвитку людського капіталу;
- посилення соціального вектора в структурних трансформаціях економіки .

Процес економічного зростання вимірюється низкою показників. Це всі ті показники, які відображають зміни в масштабах суспільного виробництва за певний період. До них належить, перш за все, показник зростання реального ВВП та масштаб ВВП у розрахунку на душу населення.

Другою групою макроекономічних показників економічного зростання є показники ефективності функціонування економіки. Принциповий підхід до їх визначення полягає в одному - у співвідношенні результатів виробництва та сукупних витрат, а вже використовуючи дані, що відображають окремі процеси і явища, визначають такі показники економічного зростання, як енергомісткість національного доходу, його фондомісткість тощо. [7, с. 128].

Узагальнюючим показником (критерієм економічного зростання) є зростання якості життя населення країни. Саме підвищення добробуту всіх верств населення, яке досягається переважно за рахунок інтенсивного використання всіх факторів виробництва, і є найбільш чітким і узагальнюючим фактом економічного зростання.

Економічне зростання класифікують за типами та темпами:

За темпами розрізняють високі і низькі. Світовий досвід свідчить, що нормальними темпами економічного зростання є річні темпи на рівні 3-5%.

1) Залежно від того, які чинники викликають збільшення обсягів виробництва, розрізняють дві основні форми економічного зростання: екстенсивне та інтенсивне.

Екстенсивний тип економічного зростання - спосіб збільшення обсягів виробництва внаслідок кількісного приросту всіх елементів продуктивних сил, насамперед факторів виробництва за незмінного рівня технічної основи виробництва [6, с. 457]. Це розширення виробництва за рахунок збільшення кількості засобів і предметів праці, робочої сили, кваліфікації при практично незмінних економічних виробничих відносинах. За таких умов продуктивність праці та ефективність її залишаються фактично незмінними.

Екстенсивний шлях розвитку народного господарства посилює витратний характер економіки. Економіка колишнього СРСР, зокрема України, розвивалася й розвивається переважно на екстенсивній основі. Наприклад, енерговитрати на одиницю продукції в Україні вдвічі вищі, ніж у США, і утричі, ніж у Західній Європі, а нафто місткість української продукції в 10-12 разів більша, ніж у розвинутих країнах. Значне економічне зростання України у

2000-2004 рр. здебільшого базувалося на екстенсивному типі розвитку передусім за рахунок сировинних галузей, а отже, низького рівня доданої вартості.

Екстенсивний розвиток деякою мірою може поєднуватися з інтенсивним. Щоб перейти на переважно інтенсивний шлях розвитку, необхідно якісно вдосконалити всі елементи економічної системи.

Інтенсивний тип економічного зростання - зростання обсягу суспільного продукту на основі якісного удосконалення факторів виробництва. Він характеризується застосуванням більш ефективних засобів виробництва та більш досконалії технології і організації праці [6, с. 458]. Це зростання досягається за рахунок раціональнішого використання виробничого потенціалу, підвищення кваліфікації працівників, кращої організації господарської діяльності, застосування принципово нових машин і механізмів.

Проте поділ економічного зростання на екстенсивне та інтенсивне значною мірою умовний, оскільки в реальній економіці не буває чисто екстенсивного або чисто інтенсивного економічного зростання. Фактично обсяг виробництва збільшується на основі певного поєднання екстенсивного та інтенсивного типів економічного зростання.

На сьогоднішній день в розвинутих країнах переважає інтенсивний шлях економічного розвитку. В Україні після тривалого спаду виробництва потрібно підготувати матеріальну базу для інтенсивного економічного зростання. Чим раціональніше функціонує процес відтворення, тим вище ефективність суспільного виробництва.

2) за критерієм часового фактора:

- короткострокове, яке характеризується зростанням ВВП у межах заданих ресурсів та наявних технологій для досягнення повного рівня зайнятості;
- довгострокове, спрямоване на досягнення стратегічно визначених цілей на основі використання передових технологій;

3) за специфікою використання факторів зростання:

-потенційне економічне зростання, за якого ВВП зростає в результаті залучення до обороту всіх потенційних ресурсів;

-фактичне економічне зростання, яке визначається реальними потребами суспільства, фактичним платоспроможним попитом та наявним рівнем ресурсного забезпечення;

4) за суспільними можливостями досягнення економічного зростання:

- природне зростання, яке зумовлене зростанням чисельності населення, а звідси і сукупних споживчих витрат;

- гарантоване, яке підтримується реальним сектором економіки і відповідає потребам споживачів;

- кон'юнктурне, яке формується в конкретних економічних умовах за наявної ресурсної бази.

Важливим аспектом теорії економічного зростання є ряд факторів. Під факторами економічного зростання розуміються причини, які його породжують. До них належать явища і процеси, що визначають можливості збільшення реального обсягу виробництва, підвищення ефективності і якості зростання (додаток А).

Найважливіші фактори економічного зростання:

1) ріст вкладень капіталу в економіку (ріст інвестицій). Характеризується тим, що саме збільшення загального обсягу ВВП і масштабів виробництва відбувається завдяки приросту капіталовкладень;

2) розподіл національного доходу. Для розширення виробництва більші можливості тоді, коли більше національного доходу надходить у фонд нагромадження;

3) число зайнятих у виробництві працівників. Збільшення зайнятості за інших рівних умов збільшує обсяг виробництва [4].

На думку багатьох науковців, доцільно виділяти фактори пропозиції, попиту та розподілу.

- Фактори пропозиції включають : кількість і якість природних ресурсів; кількість і якість трудових ресурсів; обсяг основного капіталу, наприклад:

основні фонди; нові технології - НТП. Саме вони роблять можливим зростання виробництва.

Тільки наявність великої кількості та кращих за якістю ресурсів, включаючи передовий технологічний потенціал, дозволяє країні збільшувати виробництво реального продукту.

- Фактори попиту - забезпечують зростання сукупних витрат, що сприяє збільшенню обсягів виробництва і доходу. Для реалізації зростаючого виробництва потенціалу в економіці треба забезпечити повне використання збільшених обсягів всіх ресурсів, а це потребує рівня сукупних витрат, тобто сукупного попиту.

- Фактори розподілу характерним є те, що здатність до нарощування виробництва недостатня для розширення загального випуску продукції. Тому необхідним є також розподіл зростаючих обсягів ресурсів з метою отримання максимальної кількості корисної продукції.

Фактори пропозиції і попиту взаємопов'язані. Наприклад, безробіття уповільнює темпи нагромадження капіталу, зменшує витрати на дослідження. І навпаки, низькі темпи впровадження нововведень та інвестицій можуть стати головною причиною безробіття.

Кожний із факторів економічного зростання вимірюється різними показниками (додаток Б).

Загальне уявлення про взаємодію всіх цих факторів може дати крива виробничих можливостей (рис. 1.1).

Крива виробничих можливостей - відображає поєднання варіантів випуску різноманітної продукції, яка може бути виготовлена при даній кількості і якості природних, трудових ресурсів і основного капіталу за даного рівня технологічного потенціалу [7, с. 302].

Економічне зростання визначається переміщенням кривої виробничих можливостей праворуч, тобто від АВ до CD (рис. 1.1).

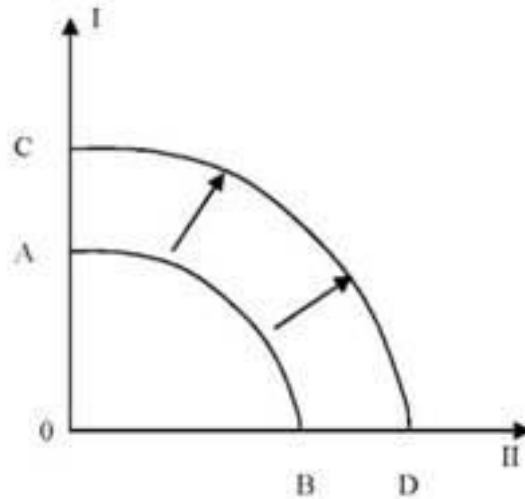

Рис. 1.1. Крива виробничих можливостей

Приріст кількості і якості ресурсів та вдосконалення технології забезпечує можливість такого переміщення. Повна зайнятість і оптимальний розподіл ресурсів мають суттєве значення для його реалізації.

Виділяють ще такі групи факторів (рис.1.2), які впливають на зростання економіки держави (запропонована класифікація охоплює як загальні, так і специфічні для перехідних економік чинники економічного зростання):

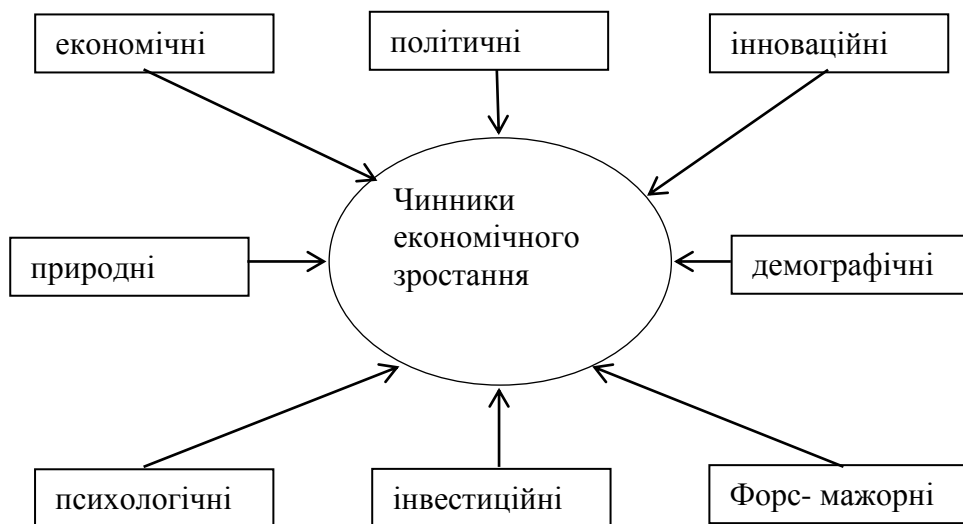

Рис. 1. 2. Фактори економічного зростання

1. Об'єктивні економічні фактори: циклічні коливання; дія об'єктивних економічних законів (закон попиту і пропозиції, закон вартості та інші); наявність підприємницьких ризиків; час.

2. До факторів державного регулювання економіки відносяться: бюджетно-податкова політика; грошово-кредитна політика; політика у сфері зовнішньоекономічної діяльності; соціальна політика; структурна політика; законодавча база; інституційні чинники.
3. Серед інноваційних факторів розрізняють: рівень розвитку науки; інноваційна політика; інформаційні ресурси; технічна оснащеність виробництва, оновлення основних виробничих фондів.
4. Інвестиційні фактори: капітальні блага; рівень залучення іноземних інвестицій; інвестиційна активність всередині держави; ефективність розміщення інвестиційних ресурсів.
5. Об'єктивні природні чинники: географічне положення країни; кліматичні умови; наявність корисних копалин, мінеральних ресурсів; багатство флори і фауни; родючість земель.
6. До демографічних факторів належать: склад населення; кількість населення; рівень зайнятості; рівень освіти населення.
7. Серед суб'єктивно психологічних факторів слід зазначити: ментальність, рівень свідомості нації; підприємницькі здібності; економічна культура (рівень економічної злочинності, корупція); загальна соціально-політична атмосфера в державі; ставлення до праці.
8. Форсмажорні фактори - це природні катастрофи, стихійні лиха; техногенні катастрофи, аварії; війни, терористичні акти.

Слід зазначити, що разом з факторами, які зумовлюють економічне зростання, існують ще й такі, що стримують його. До них відносять: законодавчу діяльність держави в галузі охорони праці, навколишнього середовища та інші.

Сукупність усіх перерахованих факторів необхідно розглядати у комплексі у зв'язку з тим, що усі фактори взаємопов'язані між собою. Дана класифікація дозволить більш ефективно використовувати ці фактори у прогнозуванні та побудові моделей економічного зростання.

Кожна країна в сучасний період вирішує такі проблеми економічного зростання:

- визначення тенденції та джерел (факторів) зростання;
- забезпечення усталеності економічного зростання в довгостроковій перспективі;
- визначення наслідків, які може мати країна, вибираючи ту чи іншу модель технологічного розвитку;
- визначення найбільш ефективних темпів зростання для встановлення нової структури народного господарства.

Світовий досвід свідчить, що стійко розвиватися економіка може лише тих держав, де зростає продуктивність праці, підвищується частка готової продукції в структурі експорту і т. п.

Економічне зростання є бажаним і позитивним явищем для кожної країни. Однак воно супроводжується і негативними наслідками. Насамперед, збільшує шкідливий вплив людини на навколишнє середовище. Це проявляється у завданні шкоди ландшафту, здоров'ю людей, флорі та фауні, погіршенні якості повітря, води, землі, зменшенні запасів корисних копалин.

Таким чином, економічне зростання є суперечливим процесом. Однак для більшості країн, де головним завданням є звільнення від матеріальних злиднів, забезпечення економічного зростання є не лише бажаним, а й необхідним. Щодо розвинутих країн, то в них набуває все більшого поширення концепція економічного розвитку без зростання. Якщо економічне зростання означає збільшення обсягу національного продукту, який дозволяє підвищити розмір доходу на душу населення, то економічний розвиток - це таке удосконалення виробництва, що приводить до підвищення якісних соціально-економічних показників. Останнє проявляється у збереженні економічної рівноваги, поліпшенні умов праці, кількісному та якісному удосконаленні системи потреб і рівні їх задоволення. Саме такий підхід дає змогу забезпечити так званий сталий або збалансований розвиток, суть якого полягає в тому, щоб, як

зазначено в договорі «Наше спільне майбутнє», розробленому Комісією ООН, «на довгостроковій основі забезпечити стабільне економічне зростання, яке не спричинить деградаційних змін навколишнього середовища, вихід на рівень сталого розвитку розрахований на задоволення потреб як сучасного, так і прийдешніх поколінь» [10].

2. Аналіз динаміки економічного зростання національної економіки

Економічне зростання в національній економіці носить вкрай нестійкий характер. На сьогодні в світі та в Україні, в умовах загострення фінансових і соціально-економічних проблем, є актуальним забезпечення якісного економічного зростання. Адже саме за динамікою економічного зростання можна зробити висновки про розвиток національної економіки, її місце на світовій арені, про життєвий рівень населення та про те, як вирішуються проблеми обмеженості ресурсів. Однією з найбільш важливих довгострокових цілей економічної політики уряду будь-якої країни впродовж останніх десятиліть є стимулювання економічного зростання і підтримка його темпів на оптимальному та стабільному рівні.

Останнім часом, в Україні гостро постає питання щодо досягнення відповідних темпів економічного зростання, бо нині спостерігається значне технічне й технологічне відставання нашої країни від держав зі сталою ринковою економікою. Для вирішення цього завдання потрібно, перш за все, формування розвинутого господарського комплексу з високою конкурентоспроможністю вітчизняних підприємств, зміцнення їх позицій на внутрішньому і зовнішньому ринках. Для досягнення таких результатів Україні необхідно активізувати свою державну політику та спрямувати її на забезпечення сталого економічного зростання.

Проте у реалізації цього політичного напрямку виникають ряд перешкод, ними можуть стати вже відомий нам досвід нехтування політичним і економічним аналізом, хабарництво, корупція, відсутність належного правового забезпечення всіх сфер діяльності в Україні, тінева економічна діяльність та багато інших негативних факторів, що завдають велику моральну і економічну шкоду суспільству.

Саме для того, щоб визначити соціально-економічне становища нашої країни, пріоритетів її розвитку та зміни, які відбулись за останні роки, доцільним є ознайомлення з деякими макроекономічними показниками вітчизняної економіки.

В економіці України початок 90-х років ХХ століття ознаменувався історичним переломом. Саме на початку 90-х національна економіка представляла собою уламок народногосподарського комплексу колишнього СРСР. Перед нею постали дуже складні та застарілі проблеми, які пов'язані з ліквідацією наслідків Чорнобильської катастрофи, військово-промисловим, паливно-енергетичним та металургійним комплексами, великою кількістю необґрунтованих та обтяжливих пільг, незбалансованістю у соціальній сфері. Коли панувала адміністративно-командна системи, відбулося пригнічення і фактично втраченню підприємницько-ринкової, приватновласницької «жилки», що була закладена у ментальності українського народу. Тому й утвердилася потужна антиринкова ідеологія, яка відіграла негативну роль у переведенні української економіки на ринкові засади.

Усвідомлення життєвої необхідності зламу старого господарського механізму і побудови нового давалося дуже важко. Коли Україна здобула незалежність, змінився політичний устрій, виникли нагальні потреби щодо формування нових загально визнаних і поширених у світовій практиці ринкових відносин.

За роки незалежності Україна пройшла довгий шлях – від темпів зростання обсягів реального ВВП у 1994 році -23% до +12% у 2004 році. Тобто країні вдалось лише за 10 років подолати глибокий економічний спад і досягти одних з найбільших темпів зростання реального ВВП у світовій практиці. Але рекордне значення, досягнуте у 2004 році, так і не вдалося повторити в подальшому. Навпаки, після цього спостерігалось зниження середніх темпів зростання ВВП в середньому до 5% на рік., як і почалось [19].

За даними вітчизняної статистики, що характеризують динаміку економічного зростання України з 1990 по 2010 рр. (додаток В) можна виділити декілька періодів економічного зростання: з 1990-1999 рр., 2000-2008 рр., 2009-2010 рр., 2011-2015рр.

Перший період 1990-1999рр. відомий як час спаду економіки та характеризується негативними значеннями щорічних індексів економічного

зростання, які у середньому дорівнюють -9,2 % з високим значенням у 1994 р. У цей час метою економічної політики України було впровадження ринкової моделі господарювання через стратегію економічної лібералізації та оздоровлення державних фінансів. Досягнення в цілому поставленої мети супроводжувалося негативними економічними й соціальними наслідками, такими як: скорочення виробництва, особливо у промисловості, деіндустріалізація економіки, зростання рівня безробіття, формування найбільш тяжких його форм (структурна, довготривала, застійна), зниження доходів більшості працівників, розшарування населення за доходами, зростання бідності населення, скорочення народжуваності та загальної кількості населення.

З 1996 р. по 1999 р. вдалось стримати падіння економіки країни і отримати суттєве покращення ситуації у наступному - 2000 році, що підтверджується першими в історії незалежної України темпами саме зростання ВВП на рівні 105,9 %. Цьому ознаменувало перше зростання індексу реальної середньомісячної заробітної плати працівників, що становить 103,4 % у 1999 р., проте це супроводжувалось зниженням кількості зайнятого населення до мінімального рівня за весь період, що аналізується зростанням офіційного рівня безробіття до максимальної позначки.

Другий період 2000-2008 рр. в Україні - період відновлення економічного зростання, проте на тлі стійкої тенденції скорочення загальної кількості населення. Середньорічний темп зростання в цей період становив 7,1 %, сягнувши 12,1 % у 2004 р. Однак його індекси у 2005 р. (2,7 %) та у 2008 р. (2,3 %) свідчать про нестабільність економічного зростання [17].

Особливістю цього періоду є також переважно екстенсивний характер економічного зростання, яке значною мірою визначалось зовнішнім фактором - сприятливою кон'юнктурою на світовому ринку чорних металів, а також вигідним транзитним положенням України у мережі нафтогазотранспорту й грузоперевезень. У цей час стратегічними напрямками економічної політики України були розширення зовнішньоекономічної діяльності підприємств

України та розширення внутрішнього національного ринку. Це оживило економіку, сприяло підвищенню рівня економічної активності та зайнятості населення, зростанню середньодушового ВВП (7,8 %) і доходів населення темпами (12,8 %), які з 2001р. навіть випереджали темпи зростання ВВП (6,9 %), підвищенню добробуту людей.

Головним чинником економічного зростання, зафіксованого 2000 року, слід вважати значне збільшення експорту. Темпи зростання експорту становили 25,8 % і вдвічі перевищували темпи зростання промислового виробництва та більш ніж у чотири рази – ВВП. В цілому зовнішньоторговельний оборот України досяг у 2000 р. рівня майже 90 % ВВП (додаток Г).

Проте політика економічного зростання цього періоду не забезпечила технологічного прориву країни, а навпаки сприяла консервуванню застарілої високоенергоємної техніко-технологічної бази виробництва, що зводить потенціал економічного зростання як базу для технологічного оновлення. Характер економічного зростання України виявив залежність національного господарства від світових попиту на чорні метали та пропозиції паливо-енергетичних ресурсів, низький рівень національної конкурентоспроможності, уразливість національної економіки у кризові періоди та вичерпаність екстенсивної моделі економічного зростання.

Це обумовило значний економічний спад під час світової кризи 2008-2009 рр. і визначило особливості третього - кризового та післякризового періоду розвитку національної економіки України - 2009-2010 рр. На початку періоду відбулося значне гальмування економічного зростання. У 2009 р. спад обсягу ВВП порівняно з 2008 р. склав 14,8 %, середньодушового ВВП - 14,4 %, реального наявного доходу населення-10 %. За даними Держкомстату України, у 2009 р. порівняно із 2008 р. індекс промислового виробництва становив 78,1 % (у 2008 порівняно з 2007 р. 96,9 %), обсяг продукції будівництва 51,8 % (у 2008 порівняно з 2007 р. 84 %), вантажооборот 77,5 %, пасажирооборот 88,5 %, експорт товарів 56,6 %, імпорт товарів 50,1 %, оборот роздрібної торгівлі 83,4 % [10].

У переробній промисловості за 2009 р. індекс виробництва становив 73,4 %. Значного спаду зазнали такі галузі й виробництва як: легка промисловість, деревообробна, хімія та нафтохімія, виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції, металургія та виробництво готових металевих виробів, також випуск чавуну, сталі та феросплавів, труб, кольорових металів, інших видів первинного оброблення сталі, готових металевих виробів.

На підприємствах машинобудування індекс виробництва за 2009 р. становив 54,9 %, на підприємствах із випуску електричних машин та устаткування - 75,8%, побутових приладів - 69,6%, контрольно-вимірювальних приладів - 52,8%, машин та устаткування для добувної промисловості й будівництва, для сільського і лісового господарства, для металургії - відповідно 52,1%, 55,1%, 48,7%, залізничного рухомого складу - 47,7%, автомобільного транспорту - 19,1%. Обсяги виробництва та розподілення електроенергії проти 2008 р. скоротилися на 11,1%.

На протязі січня-листопада 2009р. збитково працювало 45,5% підприємств. Найбільше таких підприємств у будівництві, наданні комунальних та індивідуальних послуг, у сфері культури та спорту, транспорті та зв'язку, промисловості [10].

Під час кризи уряд України застосовував переважно заходи монетарної політики, націлені передусім на укріплення банківської системи та зниження дефіциту держбюджету, джерелом фінансування яких став кредит МВФ. Серед заходів інституційної політики у 2010-2011 рр. слід відзначити прийняття нового податкового кодексу, що має покращити умови оподаткування та процес сплати податків в Україні, та прийняття проекту Закону «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи». У разі виконання плану запозичень за цією кредитною угодою з МВФ обслуговування боргу України у 2013 р. складатиме 3/4 від загального зовнішнього боргу, 8,7% від доходів уряду, 3,6% від ВВП та 7% від експорту товарів та послуг. Враховуючи, що розмір державного боргу України вже наближається до

критичного значення (60% ВВП), зростає ризик макрофінансової і відповідно макроекономічної дестабілізації [19].

Економіка України у 2010 р. загалом почала зростати (4,2%), проте післякризове відновлення відбувається за рахунок активізації експортної діяльності та збільшення нагромадження запасів матеріальних оборотних коштів, що разом надало приросту валової доданої вартості у цей період. Відновлення складових внутрішнього попиту поки не пододало стагнації галузей, орієнтованих на внутрішній ринок, негативної динаміки інвестицій в основний капітал. Отже економічне зростання цього періоду є нестійким і суперечливим.

Враховуючи різке погіршення економічної ситуації в країні наприкінці 2008 року, головним завданням Уряду стала реалізація запобіжних заходів з метою стабілізації ситуації на фінансовому ринку, підтримки реального сектору економіки, конкурентоспроможності вітчизняних виробників, покращення стану платіжного балансу, недопущення краху банківської системи, захисту прав вкладників банків та утримання на досягнутому рівні соціальних стандартів.

Для практичної реалізації цих заходів Кабінетом Міністрів України було прийнято ряд рішень, зокрема стосовно участі держави у капіталізації банків, формування та використання коштів Стабілізаційного фонду. Крім того, Урядом було вжито конкретних заходів для підтримки тих секторів економіки, які найбільше постраждали через зменшення зовнішнього та внутрішнього попиту. Зокрема, це стосується реалізації антикризових програм, які спрямовані на підтримку металургії, хімічної промисловості, вугільної промисловості, автомобілебудування, авіаційної сфери, будівництва та сільського господарства.

Завдяки вжитим антикризовим заходам по стабілізації роботи основних секторів економіки та стимулюванню внутрішнього попиту вдалося зламати негативні тенденції, що намітилися наприкінці 2008 – на початку 2009 року [9].

У 2009-2011 р.р. спостерігається позитивна динаміка соціально-економічного розвитку в умовах продовження проведення структурних реформ, покращення інвестиційного клімату, побудови інноваційно-інвестиційної моделі розвитку, що створює базу для закріплення тенденцій до стійкого розвитку всіх секторів економіки у середньостроковій перспективі. Відбуваються стабільні темпи економічного зростання, які представлені стійким та збалансованим розвитком усіх сфер економіки. Державна політика спрямована на подальше розв'язання нагальних проблем в економічній, соціальній та гуманітарній сфері, підвищення добробуту населення та міжнародного авторитету України.

Значно зросла по всіх галузях рентабельність в 2011 році, покращення відбулося в ефективності діяльності промисловості. Так в 2011 році вона склала 5,2%. Так середня рентабельність підприємств зросла з 3,6% до 6%. Окрім цього зростання показника рентабельності спостерігається в торгівлі, роздрібній торгівлі, готельній діяльності, операціях з нерухомим майном. Різкий спад рентабельності відмічено в сільськогосподарській галузі виробництва.

Динаміку даного показника можемо побачити у наступному рисунку.

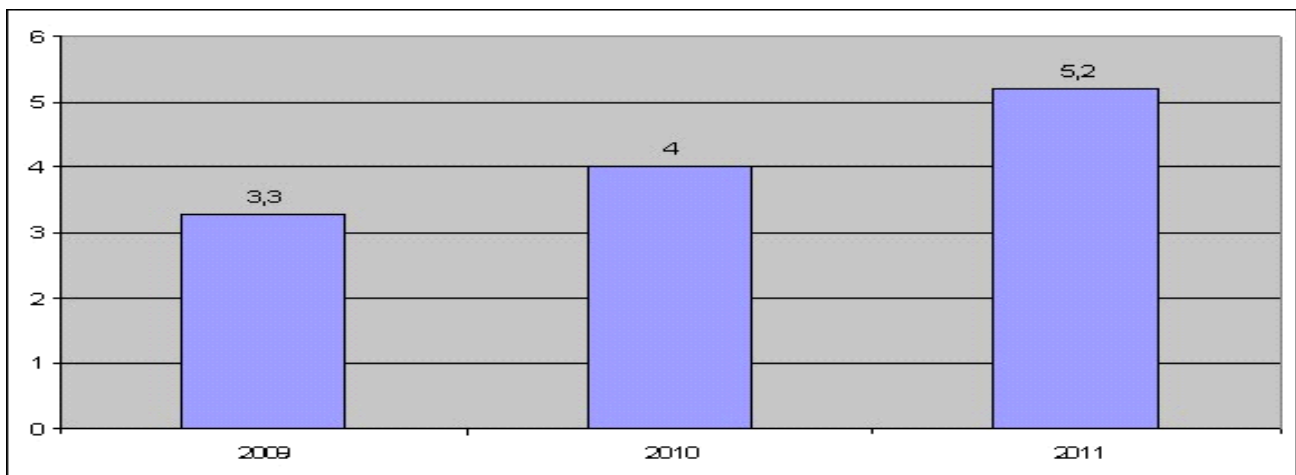

Рисунок 2.1. Зростання середнього показника рентабельності підприємств в 2009-2011 рр.

З рисунку видно, що середній показник рентабельності підприємств за 2009-2011 роки зростає. Так, у 2009 році даний показник становив 3,3%, у 2010

році - 4%, а уже у 2011 році він становив 5,2%. Позитивна динаміка полягає у тому, що відбувається продовження побудови інноваційної моделі національної економіки шляхом створення сприятливих умов для розвитку науки, заохочення інноваційної діяльності, сприяння технологічній модернізації та забезпеченню конкурентоспроможності промислового комплексу, реформування житлово-комунального господарства, формування конкурентного середовища в цій сфері та підвищення якості послуг, розвитку інформаційного, туризму та виставкової діяльності.

Формуванню потужного національного капіталу сприяє поліпшення інвестиційного клімату та стимулювання інвестиційної діяльності, розвиток фінансових ринків, просування вітчизняних товаровиробників на зовнішній ринок та підтримка експортної діяльності, а також інтеграція у світовий економічний простір.

Зростання обсягу виробництва в середньостроковій перспективі забезпечується розширенням внутрішнього інвестиційного та споживчого попиту, підвищенням ефективності використання виробничих ресурсів та науково-технічного потенціалу, зміцненням конкурентоспроможності української продукції та зниженням енергоємності виробництва. Це завдання реалізовується шляхом проведення державної політики, спрямованої на зменшення залежності національної економіки від імпорту, оптимізацію споживання енергоресурсів. Оптимізація відбувається в умовах збільшення обсягів виробництва власних паливно-енергетичних ресурсів, диверсифікації джерел постачання нафти, газу та ядерного палива, забезпечення надійності і якості енергопостачання, розширення експортних можливостей та інтеграції ринків електроенергії і газу до ЄС [16].

Розширення транспортної інфраструктури, підвищення безпеки руху, зростання обсягів перевезень сприяють становленню України як транзитної держави. Покращення інвестиційного клімату забезпечує зростання обсягів інвестицій в економіку.

Проведемо аналіз основних макропоказників економічно і соціального розвитку України за 2009-2011 роки для оцінки ситуації, що склалася в країні (додаток Д).

В цій таблиці можна побачити позитивну динаміку серед усіх макроекономічних показників. Як видно, економіка країни поступово відновлюється після фінансової кризи, тому важливим, є продовження стабілізаційних заходів для забезпечення стабільності національної економіки.

Продовження роботи з проведення структурних реформ, значне вдосконалення та наближення до європейських стандартів ринкових інститутів, формування сприятливого інвестиційного клімату забезпечать підвищення ефективності внутрішніх факторів економічного зростання.

Зміцненню інвестиційного іміджу України сприятиме зростанню обсягів прямих іноземних інвестицій в економіку.

У середньостроковій перспективі динаміка споживчих цін визначатиметься стабільністю економічного розвитку, проведенням виваженої грошово-кредитної та податково-бюджетної політики.

Прогнозується збереження мінімальної заробітної плати на рівні прожиткового мінімуму, подальше підвищення рівня життя населення, зростання реальної заробітної плати темпами, що відповідатимуть реальним можливостям економіки, з метою усунення диспропорцій, які склалися у попередніх періодах. Водночас передбачається подальший розвиток системи соціального та пенсійного страхування, вдосконалення недержавного пенсійного забезпечення, відновлення тенденції до зростання зайнятості населення та відповідно зниження рівня безробіття. Підвищенню добробуту найменш захищених верств населення сприятиме посилення соціальної підтримки з боку держави.

Ефективність соціального захисту населення, зростання його доходів дасть змогу підтримувати високий платоспроможний попит і позитивно вплине на рівень життя та економічне зростання в цілому.

Зростання обсягів зовнішньої торгівлі стимулюватимуть активна державна політика підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів, стабільний розвиток світової економіки. В умовах поглиблення торговельно-економічних відносин між Україною і ЄС та вступу до СОТ відбуватиметься поступове зниження від'ємного сальдо товарів і послуг.

Упродовж останні років національна економіка функціонувала в несприятливих умовах. Суттєве погіршення економічної ситуації в 2014 році було обумовлено введенням військових дій на сході України та низьким зовнішнім попитом на фоні накопичених макроекономічних дисбалансів у попередні роки.

Зниження обсягів виробництва базових галузей економіки України за 2014 рік становило 9,6% у річному вимірі, зокрема обсяги виробництва в промисловості знизилися на 10,7%, у будівництві на 21,7%, оборот роздрібною торгівлі зменшився на 8,6%. Єдиною галузю, виробництво якої зростало, було сільське господарство – 2,8% , завдяки рекордному врожаю зернових культур. ВВП у 2014 році скоротився на 6.8%. Динаміка макропоказників стала неконтрольованою: падіння позицій гривні спровокувало інфляцію. Просте порівняння показує, що в 2014 році ціни росли в 50 разів інтенсивніше, ніж в 2013-му. Ціни на багато груп товарів, особливо на імпортовані, виросли в два і більше рази [11].

2015 рік став найважчим для українців. За даними служби статистики, у I кварталі 2015 року у порівнянні з аналогічним періодом 2014-го реальні доходи населення зменшилися на 23,5 (рис. 2.2.). Саме дії українського уряду та Нацбанку призвели до погіршення економіки, і це знайшло відображення у МВФ. Кабмін оголосив політику «затягування поясів», тобто замороження зарплат і пенсій, і цим самим він зменшив купівельну здатність українців, що призводить лише до подальшого падіння економіки.

В даний час Україна відіграє у світовій економіці роль експортера сировини та імпортера споживчих, інвестиційних товарів і послуг.

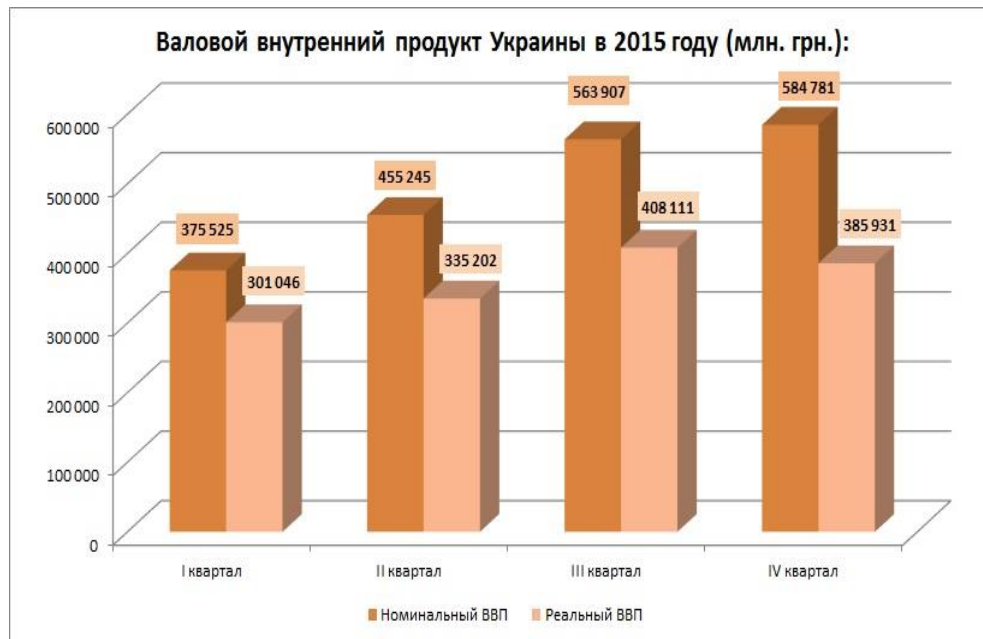

Рисунок 2.2. Валовий внутрішній продукт України в 2015 році (млн.грн.)

Ця модель економічного розвитку («сировинна») не може забезпечити стійких темпів економічного зростання, оскільки має ряд негативних наслідків для національної економіки: економічна нестабільність, виснаження природних ресурсів, повільний НТП. Сильна сировинна залежність української економіки обумовлює низьку якість зростання і породжує обмеження на шляху до сталого розвитку. Це і слабка інвестиційна активність, і відсутність реального прогресу в становленні інноваційних секторів, примітивізація промисловості та її низька конкурентоспроможність, демографічна криза і гострі проблеми в розвитку соціальної сфери [4].

Проблеми динаміки національної економіки все більше привертають увагу вчених. Аналіз темпів економічного зростання, зміни факторів, що впливають на нього, перемежованих спадів і підйомів економічного розвитку лежить в основі робіт з прогнозування економіки, служить базою для вироблення економічної політики держави.

Проведений аналіз показує, що основною причиною недостатнього зростання і споживання, і накопичення, повільних темпів подолання бідності і підвищення добробуту населення є порівняно низька ефективність економіки.

3. Шляхи забезпечення стабільного економічного зростання в Україні

За весь період свого існування незалежна Україна відзначилась тим, що з самого початку трансформаційних перетворень керівництво не проявляло особливої прихильності до реформ, направлених на становлення демократичної держави із ефективним функціонуванням ринкової економіки.

Перед Україною сьогодні постав досить складний виклик: гостра потреба різносторонньої модернізації в умовах де війна, російська агресія та національно-патріотичний сплеск у суспільстві. Ці факторами, які погрожують перетворити цікаву європейську країну, що повільно виповзає з радянських обіймів, у понівечену війною державу-консерватора. Влада ігнорує беззаперечну дію економічних законів та їх наслідки. Зокрема, давно відомим є той факт, що сильний суб'єкт бізнесу в процесі активної діяльності з часом стає ще сильнішим, витісняючи із середовища слабкіших конкурентів. Багатший стає ще багатшим, бідний – ще біднішим. Поступово в українському суспільстві збільшується розрив між багатими та бідними, сьогодні він вже є критичним, адже до останніх слід віднести майже все населення країни. Механізми державного регулювання в Україні практично зовсім не працюють на процес справедливого розподілу ресурсів у суспільстві. Влада активно підтримує великий бізнес та майже не сприяє збільшенню доходів громадян.

Реальний шлях до розв'язання цієї проблеми - сприяння формування достатнього рівня доходів простих громадян, зменшення податкового навантаження на бідніше населення, в тому числі на малий бізнес.

На даний час відсутній дієвий механізм державного регулювання доходів громадян, більшість населення не має ніякого впливу на владу, а отже - не може захистити свої інтереси. Зростаюча недовіра суспільства до влади спричиняє розвиток потужного тіньового сектору економіки, інфляції та корупції. Головним економічним наслідком кризи для більшості населення стало зростання цін (75%) та зменшення заробітної плати.

На початку 2015 року в умовах поширення цінових та девальваційних шоків, ескалації військового конфлікту спостерігалось подальше суттєве зростання тіньової економіки, започатковане у 2013 році. Кризові явища в галузях економіки України спричинені відсутністю своєчасної модернізації виробництва, недостатнім і несвоєчасним урахуванням змін умов виробництва, змінами у методах господарювання та іншими причинами. За попередніми розрахунками Мінекономрозвитку у I кварталі 2015 року рівень тіньової економіки порівняно з відповідним періодом 2014 року зріс до 47% від обсягу офіційного ВВП. Достатньо тільки легалізувати тіньову економіку, тобто включити її в офіційну економіку. В нинішніх своїх формах і розмірах тіньова економіка стала джерелом деградації економіки і падіння суспільної моралі. Власники тіньового капіталу ухиляються від сплати податків і платежів зменшуючи надходження засобів в державний і місцеві бюджети. Незважаючи на величезний розмах, який придбала тіньова економіка, в країні не розроблено правового механізму, який міг би надійно захистити економіку [13].

Тому сьогодні стабільне економічне зростання є ключовою проблемою макроекономічної політики всіх країн світу і України. Саме тому актуальність економічного розвитку очевидна для усіх країн, а надто для України, адже в сьогоднішніх умовах є надзвичайно потрібним збільшення ВВП і наближення ВВП на душу населення до європейського рівня. Варто відзначити, що динаміка економічного зростання останніх років в Україні свідчить, що наша економіка не робить значного поступу. Цей факт веде до консервації та загострення ряду соціально-економічних проблем, особливо тих, що пов'язані з перерозподілом національного продукту, наприклад, сфери соціальних виплат та пенсійного забезпечення: перерозподіляючи порівняно невеликий за обсягом ВВП не можна добитися великих за обсягом пенсій чи соціальних виплат для значної категорії громадян. Намагання добитися цього за рахунок інших може призвести до незадовільних економічних наслідків та соціальної напруги. Хоча економічне зростання і не призводить до миттєвого вирішення проблем, воно здатне допомогти у довгостроковій перспективі, не спричиняючи при цьому

інших несприятливих наслідків. Саме тому варто використовувати можливості, що виникають на початку третього тисячоліття, тоді, коли завдяки досягненням економічної думки і сучасним глобальним умовам перед нашою країною відкриваються хороші перспективи економічного росту.

В Україні до цього часу не сформована система факторів, які б гарантували динамічні темпи зростання в поєднанні з структурною трансформацією національної економіки.

Основою такої трансформації повинно стати формування заміни в рівнях економічного зростання, а відповідно, і конкурентоспроможність нової якості економічного зростання, абстрактною характеристикою якого є його кордони: якісний, кількісний, просторовий, часовий. В практиці господарювання цілі економічного розвитку в більшості мають наздоганяючий характер і не враховують перспективні окремих регіонів у порівнянні один з одним в майбутньому. Подолання цих недоліків можливе на основі ефективного прогнозування економічного зростання в Україні, виокремлення системи чинників, яка гарантуватиме динамічні темпи зростання та врахування пріоритетів структурної трансформації економіки. Крім того при розробці концепції нової якості економічного зростання мають враховуватись існуючі диспропорції не просто економічного розвитку регіонів країни, а диспропорції економічного зростання. Забезпечення стабільних темпів економічного зростання економіки України вимагає поступової та виваженої зміни характеру державної політики - від застосування антикризових заходів до реалізації комплексу стимулюючих важелів. Такий підхід дозволить досягти необхідного поєднання зусиль держави і механізмів самоорганізації ринку. Ринок має забезпечувати гнучкість та адаптивність економічної системи до зміни внутрішніх і зовнішніх умов, а державна політика - формувати цільові вектори економічного розвитку та забезпечувати цілісність економічної системи в процесі її трансформації [20].

Для забезпечення якісного економічного зростання в довгостроковій перспективі Україні необхідно реалізувати стратегію не наздоганяючої

модернізації, а випереджаючого розвитку на інноваційно-інвестиційній основі.

Для цього необхідним є:

- формування умов і механізмів, які забезпечать якісні зміни в структурі економіки регіонів з пріоритетом на створення та розбудову технологічних укладів (альтернативна енергетика, біофармацевтика, нано- і біотехнології);
- створення потужної системи фінансування інвестиційної діяльності, що включає зниження податкових та відсоткових ставок, удосконалення чинного господарського законодавства, легалізація «тіньового» сектору економіки;
- стимулювання інноваційної активності та соціальних ініціатив бізнесу;
- сприяння ефективному, конкурентоспроможному та стійкому соціально-економічному розвитку як регіонів, так і країни в цілому;
- скорочення монопольних секторів економіки, контроль та зниження рівня корупції і, як наслідок, відкритість економіки та перехід до нової моделі економічного зростання;
- забезпечення розвитку людського капіталу за рахунок реалізації ефективних національних проектів в галузі охорони здоров'я, освіти, забезпечення житлом населення тощо.
- активізацією малого та середнього бізнесу (упровадження державних програм підтримки, усунення адміністративних бар'єрів і бюрократії, формування позитивної суспільної думки щодо підприємців та їхньої діяльності);
- удосконалення системи оподаткування;
- інтеграція національної економіки у світову господарську систему (вступ до СОТ, ЄС). Значна кількість українських підприємств вийшла з кризи, зберігши вагомий конкурентоспроможний потенціал. Про це свідчить динаміка економічного зростання. Упродовж 2000-2002 років ВВП зріс на 20,4%, обсяги промислового виробництва - на 38,4, продукції сільського господарства - на 23,3, роздрібною торгівлі - на 42,2%. У зазначений період спостерігалася відчутна активізація інвестиційного процесу (приріст інвестицій склав 40%). На 39,7% зросла реальна заробітна плата. За цей час продуктивність праці в

промисловості зросла на 54,8, у сільському господарстві - на 47,8%. Приріст показників тривав і у послідувачі роки незалежності та продовжується нині. У підсумку за темпами зростання Україна ввійшла до групи країн, які сьогодні лідирують у світі, і в її економіці відбуваються позитивні якісні зрушення.

Українська економіка за своїми об'єктивними параметрами стала однією з найбільш відкритих на європейському континенті. Особливу роль у становленні економіки відіграла стабільність національної грошової одиниці (нині гривня є однією з найміцніших валют серед країн з перехідною економікою). Нарешті у світі Україну починають визнавати як державу з вагомим інтелектуальним та високотехнологічним потенціалом.

Забезпечення стабільних темпів економічного зростання економіки України вимагає поступової та виваженої зміни характеру державної політики – від застосування антикризових заходів до реалізації комплексу стимулюючих важелів. Такий підхід дозволить досягти необхідного поєднання зусиль держави і механізмів самоорганізації ринку. Ринок має забезпечувати гнучкість та адаптивність економічної системи до зміни внутрішніх і зовнішніх умов, а державна політика - формувати цільові вектори економічного розвитку та забезпечувати цілісність економічної системи в процесі її трансформації [5].

Шляхами вирішення проблеми економічного зростання в Україні є:

1. Створення регіональних центрів з інформаційної, фінансової підтримки малого бізнесу та його правового супроводження.

Подібні центри повинні мати розгалужену структуру і охоплювати всі регіони України, їхня діяльність має полягати в наданні інформації з питань законодавства щодо врегулювання підприємницької діяльності, то вирішуються на рівні місцевої влади; маркетингових послуг - інформації про можливості виходу на нові ринки, пошук потенційних партнерів, про можливості та умови виходу на іноземні ринки, про державні та приватні іноземні програми економічного сприяння, про можливості отримання грантів, допомогу щодо розробки та оформлення документів для отримання кредиту тощо. Одним з обов'язкових напрямків діяльності подібних центрів має стати допомога у

підготовці управлінського персоналу для новостворених підприємницьких структур та їхнє правове супроводження протягом одного-двох років.

2. Активізація діяльності місцевих органів самоврядування на ринку запозичень - випуск облігацій місцевих, інших цінних паперів.

Ряд невдалих спроб окремих органів місцевого самоврядування в Україні призвів до незаслуженого знехтування цим джерелом залучення інвестицій. Причина у недостатній кількості в органах місцевої влади кваліфікованих фінансових менеджерів, здатних прорахувати ефективність інвестиційного проекту, термін його окупності та провести кампанію із залучення достатнього фінансування обраного проекту. Для поліпшення ситуації у цьому напрямку державі варто розробити програму з надання інформаційних послуг органам місцевого самоврядування щодо операцій на ринку займів, створити кілька пілотних проектів в окремих регіонах та на їхньому прикладі провести практичні навчання для представників регіональних фінансових відомств.

Актуальним для України є те, що зусилля місцевих органів управління можуть компенсувати чи послабити вплив недоліків загальнодержавного регулювання залучення інвестицій, загального несприятливого інвестиційного клімату, наступні заходи щодо поліпшення якого можуть відбуватися саме на рівні органів самоуправління.

3. Створення комунальних інвестиційних банків з напрямками діяльності - інвестування проектів розбудови економічної та соціальної інфраструктури. Такі проекти здатні здешевити вартість транспортних, комунікаційних послуг, вартості енергоресурсів і сприяти здешевленню продукції та послуг, які виробляються у підприємстві, інвестування проектів малого бізнесу, перспективних з економічної точки зору та таких, що розглядатимуться як пріоритетні завдання економічного розвитку регіонів.

4. До активу можливостей місцевих органів управління можна віднести розробку програм з розвитку регіонів з визначенням пріоритетних галузей і підприємств та заходи стимулювання інвесторів. Така програма має

враховувати науковий потенціал регіону, структуру промисловості, соціальну структуру населення регіону, його географічне становище.

За результатами створеної програми слід вести пошук інвесторів, розвиваючи зовнішні зв'язки регіону з іншими регіонами держави на рівні підприємств, фінансових компаній, регіональної влади, центральної влади; а також з регіонами та підприємствами інших країн.

Якщо ж врахувати можливості органів місцевого самоуправління з приводу пільгового надання комунальної власності у користування і регулювання рівня місцевих зборів та податків, то можна передбачити поживлення процесу економічного розвитку на місцевому рівні за допомогою інвестиційної політики.

Інвестиційна політика є пріоритетним завданням економічної політики держави на шляху до перетворення короткотермінового зростання на позитивну тенденцію економічного оздоровлення держави. Окремі непрораховані та нескоординовані кроки держави у цьому напрямку не можуть кардинально покращити ситуацію із залучення інвестицій в економіку, а часом навіть впливають негативно на її розвиток. Адже скасування боргів стосовно податків та податкові канікули тільки підривали фіскальні інтереси держави та довіру вітчизняного капіталу до неї. Навіть стабілізація грошової одиниці не вплинула на приток інвестицій в країну. Тому доцільніше впроваджувати комплексну державну програму забезпечення економічного розвитку, де кожен з напрямків дій відіграватиме важливу роль, а кожен з елементів програми впливатиме (прямо чи опосередковано) як на кінцеву мету, так і на інші елементи і в цілому залежатиме від них [14].

В основу програми має бути покладений принцип підтримки усіх можливих джерел інвестицій незалежно від походження, а саме: банківських, приватних, державних, вітчизняних, зарубіжних, завдяки встановленню однаково сприятливих умов для них. Напрямки створення таких умов визначаються політичною волею держави, законотворчими змінами у фінансовому, банківському та податковому законодавстві та організаційними

заходами як з боку державних органів влади, так і органів місцевого самоврядування. Найбільшої уваги в економічному та політичному житті країни здобувають заходи з боку органів місцевого самоврядування. Їхня роль в організаційних заходах з приводу залучення інвестицій надалі не тільки не скорочуватимуться, а будуть щодалі активнішими відповідно до компетенції та ролі місцевих органів влади у реалізації державних програм, а також у тому числі й економічному розвитку. Отже, економічне майбутнє нашої країни багато в чому залежить від взаєморозуміння та взаємодій двох рівнів влади - державної та місцевої [15].

Висновки

Отже, економічне зростання - це кількісне збільшення і якісне удосконалення національного продукту і факторів його виробництва. Його основними ознаками є приріст виробленого національного продукту, збільшення національного багатства, підвищення добробуту населення, розв'язання соціальних і економічних проблем суспільства.

Таким чином, економіка, що зростає, спроможна задовольняти нові потреби людей і розв'язувати соціально-економічні проблеми як всередині країни, так і на міжнародному рівні. Зростаюча економіка характеризується приростом річного реального продукту, який може використовуватися для ефективнішого задоволення існуючих потреб або для розробки нових програм. Збільшення реальних заробітків розширює можливості будь-якої сім'ї без відмови у споживанні інших життєвих благ.

Разом із тим економічне зростання дозволяє країні боротися з бідністю та забрудненням довкілля без падіння існуючого рівня споживання, скорочення обсягів інвестицій і виробництва суспільних благ. Економічне зростання полегшує розв'язання проблеми обмеженості ресурсів. Економіка, що динамічно розвивається, на противагу статичній економіці знімає перепони, породжені обмеженістю обсягів виробництва, і дозволяє суспільству повніше реалізувати поставлені економічні цілі та здійснювати нові широкомасштабні програми.

За роки незалежності Україна пройшла довгий шлях - від темпів зростання обсягів реального ВВП у 1994 році -23% до +12% у 2004 році. Тобто країні вдалось лише за 10 років подолати глибокий економічний спад і досягти одних з найбільших темпів зростання реального ВВП у світовій практиці. Але рекордне значення, досягнуте у 2004 році, так і не вдалося повторити в подальшому.

Основною причиною недостатнього зростання і споживання, і накопичення, повільних темпів подолання бідності і підвищення добробуту населення є порівняно низька ефективність економіки.

Забезпечення стабільних темпів економічного зростання економіки України вимагає поступової та виваженої зміни характеру державної політики - від застосування антикризових заходів до реалізації комплексу стимулюючих важелів. Такий підхід дозволить досягти необхідного поєднання зусиль держави і механізмів самоорганізації ринку. Ринок має забезпечувати гнучкість та адаптивність економічної системи до зміни внутрішніх і зовнішніх умов, а державна політика - формувати цільові вектори економічного розвитку та забезпечувати цілісність економічної системи в процесі її трансформації .

Одним із найважливіших завдань, яке безпосередньо пов'язане з перспективами подальшого зростання, є інвестиційна підтримка галузей, котрі виробляють високотехнологічну продукцію. Світові прогнози виділяють такі найперспективніші інноваційні галузі: інформатика, сфера комунікацій і ресурсозбереження. Саме розвиток цих напрямів дасть змогу сформувати велику хвилю в економіці України на найближчі 50 - 60 років.

Список використаної літератури

1. Білецька Л. В. Економічна теорія: Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка : Навчальний посібник/ Л. В. Білецька, Л. В. Білецький, В. І. Савич; Міністерство освіти і науки України. -К.: Центр навчальної літератури, 2009. -651 с.
2. Геєць В. Питання теорії і практики макроекономічної стабілізації в аспекті переходу від економічної кризи до зростання //Вісник Національного банку України. - 2012. - № 9. - с. 10-17
3. Економічне зростання: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
4. Економічний розвиток, економічне зростання і фактори, які стримують економічне зростання України [Текст] / І. М. Червяков // Інвестиції : практика та досвід. – 2015. – № 6. – С. 99-102.
5. Економічний розвиток національної економіки України: регіональний аспект / О. Є. Кузьмін, О. В. Пирог. // Ефективна економіка. - 2014. - № 4. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_4_4
6. Економічна теорія : політична економія [Текст] : підручник / [С. І. Юрій, І. В. Буян, Р. М. Березюк та ін.]; за ред. С. І. Юрія. – К. : Кондор, 2009. – 600 с.
7. Економічна теорія : Посібник для вищої школи/ Ред. Є. М. Воробйов,. -К.; Харків: ТОВ "Корвін", 2005. -702 с.
8. Коляденко С.В. Структурні зміни в економіці регіонів як запорука економічного зростання / С.В. Коляденко // Ефективна економіка : [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/>
9. Крючкова, І. В. Динамізм економічного зростання в Україні: чинники та перспективи [Текст] / І. В. Крючкова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». - Суми, 2008. - Т. 5. - С. 47-55.
10. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/366/>

11. Онишко С. Оцінка якості зростання економіки України // Проблеми науки. - 2007. - № 5. - с. 5-11.
12. Основи економічної теорії : Політекономічний аспект: Підручник для вузів/ За ред.: Г.Н. Климка, В.П. Нестеренка. -К.: Вища школа, 2006. -559 с.
13. Пирог О.В. Стратегічні перспективи економічного розвитку національної економіки України / О.В. Пирог // Бізнес інформ. – 2011. – №11. – С. 32-34
14. Пластун, В. Аналіз впливу окремих факторів на темпи економічного зростання в Україні [Текст] / В. Пластун, В. Домбровський // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2013. – Вип. 25. – С. 70-78.
15. Попова В. Реалії та перспективи економічного зростання в Україні// Економіка України. - 2011. - № 6. - С. 23-29
16. Попович З. Економічне зростання і перспективи інноваційного розвитку // Економіка України. -2006. -№ 12. - С. 41-48
17. Сацик В.І. Якісне економічне зростання в Україні: сучасний стан і шляхи забезпечення [Електронний ресурс] / В.І. Сацик // Ефективна економіка. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/>
18. Сенищ П. Сутність та види економічного зростання: історико-аналітичний аспект [Текст] / Павло Сенищ // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2013. – Вип. 2 : квіт.-черв. – С. 100-107
19. Сімків Л. Є. Якісне економічне зростання в Україні, його оцінка та шляхи забезпечення / Л. Є. Сімків // Інноваційна економіка. - 2014. - № 2. - С. 21-25
20. Статівка Н.В. Чинники впливу на якість економічного зростання України / Н.В. Статівка // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування: електр. зб. наук. пр. Херсонського національного технічного університету. – 2014. – № 1. – Режим доступу: <http://www.nbuu.gov.ua>
21. Шевченко А. Альтернативні теоретичні концепції стабілізації національної економіки //Економіка України. - 2010. - № 4. - С. 75-85

Додаток А

Таблиця А.1

Класифікація факторів економічного зростання

Напрями оцінки	Ознаки, за якою проводиться класифікація	Назва класифікаційної групи
З позиції впливу на економічне зростання	За способом впливу	- фактори – джерела; - фактори - обмежники
	За характером впливу	- базисні відтворювальні (економічного потенціалу); - пов'язані з регульованим впливом держави
	За ступенем використання	- фактори, що використовуються; - резервні; - потенційні;
З позиції направленості дії	За складовими ринкового механізму	- фактори пропозиції; - фактори попиту; - фактори розподілу ресурсів
	Залежно від сектору національної економіки	- зовнішні - внутрішні
	За результатом дії	- стимулювальні - стримувальні
За якісним змістом	За типом економічного зростання	- екстенсивні; - інтенсивні
	За походженням	- екзогенні; - ендогенні
	Залежно від трансформації у рамках системи	- рефлексивні - пружні

Додаток Б

Таблиця Б.1

Показники факторів економічного зростання

Фактори зростання	Кількісні показники фактора	Заходи повного використання та підвищення ефективності	Показник ефективності використання
1. Природні ресурси	Показник для кожного конкретного виду	Комплексна і глибока переробка	Ресурсомісткість продукції
2. Трудові ресурси	Чисельність населення в працездатному віці	Підвищення рівня освіти, поліпшення здоров'я вдосконалення організації праці	Продуктивність праці
3. Основний капітал	Вартість	Вдосконалення організації виробництва	Фондовіддача
4. Науково-технічний прогрес	Витрати на нову техніку, технології тощо	Розвиток сфери наукових досліджень та дослідницько-конструкторських розробок, впровадження їхніх результатів	Підвищення ефективності суспільного виробництва

Додаток В

Таблиця В.1

Динаміка економічного зростання України у 1990-2010 рр.

Темпи зростання в Україні, %							
рік	Населення		ВВП		ВВП на душу населення до попереднього року	Реального нинішнього доходу населення	
	До попереднього року	До 1990 р.	До попереднього року	До 1990 р.		До попереднього року	До 1991 року
1990	-	100	-	100	-	-	-
1991	100,2	100,2	91,3	91,3	91,1	-	100
1992	100,2	100,4	90,1	82,3	89,8	-	-
1993	100,4	100,8	85,8	70,6	85,7	-	-
1994	99,8	100,5	77,1	54,4	77,4	78,4	33,2
1995	99,3	99,8	87,8	47,8	88,5	108,3	35,9
1996	99,2	99,0	90,0	43,0	90,7	87,8	31,5
1997	99,1	98,0	97,0	41,7	97,8	102,7	32,4
1998	99,1	97,2	98,1	40,9	98,8	102,4	33,2
1999	99,1	96,3	99,8	40,8	100,6	99,3	32,9
2000	99,0	95,4	106,9	43,2	106,7	104,1	34,3
2001	99,0	94,4	109,2	47,2	111,1	110,0	37,7
2002	99,0	93,5	106,2	49,7	106,3	118,0	44,5
2003	99,1	92,6	109,6	54,4	110,5	109,1	48,6
2004	99,2	91,9	112,1	61,0	113,0	119,6	58,1
2005	99,3	91,2	102,7	62,7	103,5	123,9	72,0
2006	99,3	90,5	107,3	67,3	108,1	111,8	80,5
2007	99,4	90,0	107,9	72,6	108,6	114,8	92,4
2008	99,4	89,5	102,3	74,2	102,9	107,6	99,4
2009	99,5	89,0	85,2	63,3	85,6	90,0	89,5
2010	99,6	88,7	104,2	85,6		116,2	103,9

Додаток Г

Таблиця Г.1

Галузі	Приріст виробництва, %	Приріст експорту, %
Чорна металургія	20,7	31,7
Кольорова металургія	18,8	32,9
Машинобудування	16,8	36,8

Динаміка галузевих темпів приросту виробництва й експорту за 2000 р.

Хімія, нафтохімія	5,0	40,7
Деревообробна та ц/п промисловість	37,1	35,9
Харчова промисловість	26,1	47,5
Легка промисловість	39,9	19,7
Інші галузі	-	0,8
Всього промисловість	12,9	25,8

Додаток Д

Таблиця Д.1

**Основні макропоказники економічного
і соціального розвитку України на 2009-2012 роки**

№ з/п	Показник	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік
1	Номінальний ВВП, млрд. грн.	914,7	1 094,6	1 305,0	1515,5
2	ВВП реальний, у % до попереднього року	84,9	104,2	105,0	106,5
3	Індекс промислової продукції, у % до попереднього року	78,1	111,2	107,5	108,3
4	Індекс споживчих цін (%)				
	у середньому до попереднього року	115,9	109,4	108,3	108,1
	грудень до грудня попереднього року	112,3	109,1	107,1	107,9
5	Індекс цін виробників (%)				
	у середньому до попереднього року	106,5	120,9	119,3	111,2
	грудень до грудня попереднього року	114,3	118,7	117,9	109,7
6	Прямі іноземні інвестиції (приріст капіталу) (млрд. доларів США)	4,4	5,0	5,7	6,3
7	Прибуток прибуткових підприємств, млрд гривень	106,7	211,0	256,0	300,4
8	Фонд оплати праці найманих працівників та грошового забезпечення військово - службовців, млрд. грн.	249,8	329,1	394,0	462,9
9	Середньомісячна зарплата працівників				
	номінальна, гривень	1 906	2239	2653	3130
	номінальна, скоригована на індекс споживчих цін, у % до попереднього року	91,0	109,7	109,4	109,1
10	Середньорічна чисельність наявного населення, млн. осіб	46,05	45,87	45,69	45,51

11	Кількість зайнятих економічною діяльністю у віці 15 – 70 років, млн. осіб	20,2	20,3	20,6 – 20,4	20,7 – 20,5
12	Кількість безробітних у віці 15 – 70 років (за методологією МОП), млн. осіб	2,0	1,8	1,7 – 1,8	1,6 – 1,7
13	Рівень безробіття населення у віці 15 – 70 років (за методологією МОП), % до економічно активного населення відповідного віку	8,8	8,1	7,6 – 8,1	7,2 – 7,7
14	Продуктивність праці, у % до попереднього року	88,2	103,8	104,4	105,7
15	Баланс товарів та послуг (за методологією платіжного балансу), млн. доларів США	-2 022	-3984	-6136	-5 225
	Експорт товарів і послуг, млн. доларів США	54 253	69255	87128	98019
	у % до попереднього року	63,4	127,7	125,8	112,5
	Імпорт товарів і послуг, млн. доларів США	-56 275	-73239	-93265	-103244
	у % до попереднього року	56,3	130,3	127,3	110,7

